

weaving on these territories. Consideration of him in the sentinel-spatial measuring allowed retrospectively to trace influence of surroundings on development of culture and technology of weaving, and also factors of positive and negative influence in local displays.

Keywords: *Социум – cultural environment, Polesye, ceramics, weaving, flax, hemp.*

УДК 006.4:7.05

Храмова-Баранова О.Л.

ВІД ДИЗАЙНУ КЛЕЙМА І ТОРГОВОЇ МАРКИ ДО СЕРТИФІКАЦІЇ

В статті показано ідею сертифікації і загальне її значення з давніх часів. Здійснено аналіз літературних джерел, в яких підтверджується необхідність клеймування продукції виробником для визначення високої її якості, розробка дизайну естетичного і функціонального знаку та формування законодавчої бази сертифікації. Висвітлено період, коли зародилася найпростіша форма сертифікації і виробник продукції вперше почав стверджувати, що вона відповідає вимогам загальноприйнятого стандарту.

Ключові слова: *сертифікація, клеймо, торгова марка, наука, дизайн.*

Постановка проблеми. В даній статті, на основі аналізу документальних матеріалів та їх узагальнення висвітлюється значення сертифікації від клейма і торгової марки. Здійснено аналіз літературних джерел, в яких підтверджується необхідність клеймування продукції виробником для визначення високої її якості, а також формування законодавчої бази сертифікації. Висвітлено період, коли зародилася найпростіша форма сертифікації і виробник продукції вперше почав стверджувати, що вона відповідає вимогам загальноприйнятого стандарту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у становлення сертифікації в контексті розвитку науки метрології і стандартизації зробили: Г. Паукер, А.Я. Купфер, В.С. Глухов, Д.І. Менделєєв, Г.А. Саранча, М.І. Шаповал та ін. [7-8; 14; 17-18]. В їх ґрунтовних працях можна знайти відомості від виникнення мір, ваги, норм і контролю до опису наукових досліджень і використання результатів цих досліджень на практиці, проводиться філософська основа гуманізації сертифікаційних уявлень у технічній естетиці і аналізується нормативне забезпечення від клейма і торгової марки, але ці матеріали не дають повного уявлення про концепцію формування впливу розвитку сертифікаційних уявлень на підвищення технічної естетики.

Мета статті полягає в тому, щоб показати необхідність аналізу впливу сертифікаційних уявлень на розвиток дизайну, технічної естетики і контролю якості продукції.

Викладення матеріалу. Історичні джерела наводять багато прикладів стародавнього маркування виробів. Наприклад, щоб відрізнити свої речі від чужих, люди винайшли спеціальні знаки – тамги, які

витискували на виробах з сирої або термічно обробленої глини, випалювали на тілі худоби, висікали на камінні, яке ставили біля меж своїх земельних володінь. Одним з найбільш серйозних досліджень походження руських мір, стандартів і сертифікації є робота М.Т. Беляєва. У своїй концепції він виходив з того впливу, який зробила метрологія Древнього Сходу на технічну культуру країн з давнини до сучасності [1; 3].

З останньої чверті IV ст. до н.е. в Херсонесі функціонував інститут астиномів, які таврували стандартну торгівельну тару, мірні посудини, черепицю й контрольні гирі. Написи на клеймах астиномів містили в собі саме слово “астином”, ім’я, монограму. Штampi для таврування вирізалися з дерева. У фондах Херсонеського музею зберігається понад дві тисячі амфорних ручок з клеймами місцевих астиномів, але не знайдено жодного штампа, це говорить про те, що вони виготовлялися з крихкого матеріалу [13; 19]. Астиноми запрошувалися в майстерні, де проводилася перевірка мірного посуду й черепиці на відповідність існуючим еталонам.

Зародження законодавства в сфері сертифікації, промислового торгового знаку можна віднести до XVII ст., коли 22 квітня 1667 р. вийшов російський законодавчий документ „Новоторговий Устав”, дія якого розповсюджувалась і на Україну. Статут містив правові норми, які регулювали внутрішню і зовнішню торгівлю і саме тут вперше згадується клеймо. У XVII ст. клеймо мало функцію митного знаку для розрізнення руських та інших товарів, а також для підтвердження факту оплати митного збору. Лише після початку реформ царя Петра I, які сприяли швидкому зростанню промисловості, клеймо на товарах почало відігравати роль, яку в нашому сучасному сприйнятті грає товарний знак. У 1774 р., за пропозицією мануфактур, було видано перший Наказ влади про обов'язкове клеймування всіх російських товарів особливими фабричними або заводськими знаками, щоб можна було їх відрізнити, так товарне клеймо стало виконувати теперішню функцію. В 1830 р. у Росії був прийнятий закон, де зазначалися правила і способи клеймування, а також передбачалася відповідальність за підробку товару або клейма [1-2; 17, с. 34-37].

В метрології сертифікація давно відома як діяльність з офіційної перевірки і клеймування обладнання (ваги, гирі). Більше 100 років термін сертифікат використовувався в міжнародній метрологічній практиці, так, документ, що супроводжував прототип кілограма, отриманий Росією в 1879 р., мав назву: «Міжнародний комітет мір і ваги. Сертифікат Міжнародного бюро мір і ваги для прототипу кілограма № 12, що переданий Міністерству фінансів Російської Імперії» [4-5; 20, с. 24]. У другій половині XIX ст., в умовах жорсткої конкуренції, виробники не могли випускати продукцію погоджено, і були вимушені це робити ізольовано один від одного, тому на кожному підприємстві використовувалися свої стандарти, але з розвитком товарообміну стало

необхідно враховувати об'єктивні вимоги суспільного поділу праці в міжнародному масштабі [21, с. 253].

В Росії, Закон про охорону товарних знаків був прийнятий у 1896 р. і діяв до 1917 р., а потім питання про товарні знаки знайшло відображення у Декреті Ради Народних Комісарів «О пошлине на товарные знаки», який було прийнято 15.08.1918 р. Цей Декрет зобов'язував зареєструвати товарні знаки, які отримали правову охорону [6; 10; 12; 15-16].

Після громадянської війни, на початку 1920-х рр. Україна була руїною, але незважаючи на катастрофічний стан в державі, в 1924 р. під керівництвом професора А.Д. Гатцука було розроблено новий проект стандарту [17, с.10]. З 15 вересня 1925 р. (утворення Комітету зі стандартизації при Раді праці і оборони), розпочинається офіційний початок стандартизації. Основними задачами Комітету були організація керівництва роботою відомств з розробки стандартів, а також затвердження і публікація стандартів. Була введена категорія стандартів – загальносоюзний стандарт (ЗСТ). У 1926 р. Комітет розробив перші загальносоюзні стандарти на товари народного споживання. В 1930-і рр. в СРСР проводилася активна робота зі стандартизації, дуже швидко і рішуче було здійснено перехід на метричну систему одиниць, проводилася роз'яснювальна робота серед працівників, публікації показували реальну користь стандартів. До обговорення стандартів та їх проектів залучалися робітники, це були прототипи сучасних відділів якості а 09.06.1940 р. ЦК ВКП(б) і Раднарком СРСР Постановою відмінили порядок затвердження стандартів наркоматами і при Раднаркомі СРСР було створено Всесоюзний комітет зі стандартизації [13, с. 67].

У воєнні та перші післявоєнні роки пропагандистську діяльність у сфері стандартизації було згорнуто, але це не означало, що знизилася творча активність робітників та інженерно-технічного персоналу підприємств. В 1965 р. в СРСР був заснований Всеросійський науково-дослідний інститут сертифікації (ВНДІС), який займався питаннями сертифікації, стандартизації і метрології. Але бурхливий розвиток сертифікації в СРСР почався в 1979 р., початок цього процесу поклала Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР "Про поліпшення планування й посилення впливу господарського механізму на підвищення ефективності виробництва і якості роботи". Заснуванням головних організацій по випробуванням найважливіших видів продукції було доручено займатися Держстандарту разом з міністерствами й відомствами. Метою такої системи було забезпечення достовірної оцінки якості продукції й запобігання передачі у виробництво недосконалих, технологічно недопрацьованих виробів, а також систематичний контроль над стабільністю якості продукції, що випускалася. В 1984 р. Урядом СРСР була прийнята Постанова «Про сертифікацію експортованої продукції», а в 1986 р. було прийнято «Тимчасове положення про

сертифікацію продукції машинобудування в СРСР. РД 50-598-86», яке з'явилося організаційним документом, який встановлював основні правила робіт із сертифікації продукції машинобудування, проведених у рамках міжнародних систем сертифікації або двосторонніх (багатобічних) угод по сертифікації [19].

Сертифікація в 80-і рр. ХХ ст. була у вигляді державних випробувань, що є одним з видів контролю якості продукції. Контроль якості продукції здійснювався відповідно до ДЕРЖСТАНДАРТУ 16504-81. На заводах були відділи технічного контролю (ВТК). Якість продукції підтверджувалася клеймом ВТК заводів, клеймом військового приймання. На оборонних заводах працювали представники замовника, що стежили не тільки за якістю готової продукції, але й за якістю сировини, матеріалів, а також за виконанням вимог до виконання технологічних процесів виробництва, за якістю роботи ВТК, за дотриманням правил зберігання продукції на складі й т.п. У цей період на товарах високої якості ставився знак якості – знаменитий п'ятикутник [9].

Сучасну форму та зміст товарні знаки придбали на етапі розвитку масового споживання. З цього часу весь асортимент товарів надходить на ринок споживання з товарним знаком, який виконує свої головні функції, а саме: вирізняє товар з аналогічних, асоціюється в свідомості споживача з якістю товару та привертає увагу споживача до марки з найкращою якістю. Товарний знак виконує свої функції та стає головним елементом візуальних комунікацій у сучасному світі. Для контролю якості товарів використовується сертифікація.

Існує велика кількість систем сертифікації. До 1991 р. в СРСР функціонувало 14 дослідних центрів, здійснювалася оцінка співвідношення продукції встановленим вимогам в інших формах: атестація по категоріям якості; державний прийом продукції; державні дослідження (30% продукції); державний нагляд за стандартами [18, с. 186]. В Україні і Росії, після ліквідації СРСР, атестація продукції за категоріями якості, державні дослідження і державний прийом продукції були офіційно ліквідовані. По мірі перетворення дрібного кустарного виробництва у масове і поширення капіталістичного способу виробництва змінювалися національні ринки. В Україні сьогодні охорона прав на товарні знаки регламентується Законом України "Про охорону прав на знаки для товарів від 15 грудня 1993 р. Паризькою конвенцією з охорони (чинна в Україні з 25 грудня 1991 р.), угодою про міжнародну реєстрацію знаків, підписаною 1991 р., (чинна в Україні з 25 грудня 1991 р.), протоколом угоди про міжнародну реєстрацію знаків, підписаним 1989 р. (чинний на території України з 29 грудня 2000 р.). А також використовуються ряд законів і актів, які регулюють сумлінне використання знаків з урахуванням національних інтересів, в тому числі закон України "Про захист прав споживача, недопустимість

недоброякісної конкуренції", "Про наукову технічну експертизу", а також інші нормативні акти [18, с. 32; 20, с. 115].

В 1993 р. Україна стала членом ISO та ІЕС, що дало право разом з 90 іншими країнами брати участь у діяльності більш ніж 1000 міжнародних робочих технічних комітетів по стандартизації і сертифікації та використовувати понад 12000 міжнародних стандартів. Згідно з ДСТУ 2296-93 знак відповідності призначений для позначення сертифікованої продукції з метою інформування споживачів, що продукція сертифікована згідно з правилами системи УкрСЕПРО. Встановлено такі зображення знаків відповідності:

Рис.1 Знаки відповідності:

а) для продукції, яка відповідає обов'язковим вимогам нормативних документів та вимогам України, за якими встановлено обов'язкову сертифікацію;

б) для продукції, яка відповідає вимогам нормативних документів, що поширюються на дану продукцію, та для продукції, яка не підлягає обов'язковій сертифікації [11].

Нині сертифікація стала одним із важливих механізмів управління якістю, який дає можливість об'єктивно оцінити продукцію, забезпечити контроль за відповідністю продукції вимогам екологічної чистоти, надати підтвердження її безпеки, а також підвищити її конкурентоспроможність [20, с. 98].

У світовій і вітчизняній практиці застосовуються різні процедури і методи підтвердження відповідності продукції заданим вимогам. Незалежна сертифікація серед цих способів підтвердження відповідності займає особливе місце, вона стала складовою частиною будь-якої інфраструктури, що ефективно функціонує. Сертифікація продукції на основі визначених на міжнародному рівні принципів і процедур є найважливішим кроком встановлення взаємної довіри до результатів перевірки.

Література

1. Бабенко И.П. Метрология (Мероведение). / И. П. Бабенко. – Санкт-Петербург. - 1905.
2. Базилевич К.В. Таможенные книги как источник экономической истории СССР / К.В. Базилевич // Проблемы источниковедения. – 1933. - № 1. – С. 5-12.
3. Беляев Н.Т. О древних и нынешних русских мерах протяжения и веса / Н.Т. Беляев // Seminarium Kondakovianum. – Прага, 1917. – Т. 1. – С.

258-260.

4. Бернал Дж. Наука в истории общества / Дж. Бернал. – Москва: Изд-во ин. лит., 1956. – 735 с.

5. Величко О. Всесвітня історія метрології: від давнини до кінця XIX століття / Величко О. – К. : «Основа», 2006. – 424 с.

6. Декреты Советской власти. - Москва, 1964. – Т.3. - С.306-308.

7. Д. И. Менделеев и метрология : [сб. статей / изд-во ком.станд. мер и измерит. приборов при совете министров СССР / ред.Арутюнова В. О. и др.]. – М. : Стандартгиз, 1969. – 92 с.

8. Д.И. Менделеев – основоположник современной метрологии : [сб. статей / ред. Бойцова В. В.]. – Москва : Изд-во стандартов, 1978. – 240 с.

9. История метрологии, стандартизации, сертификации и управления качеством: уч. пособие / [С.В. Мищенко, С.В. Пономарев и др.]. – Тамбов, 2003. – 94 с.

10. Козлов Б. И. Метрологическая реформа в СССР (1917-1927 гг.) / Б. И. Козлов // Вопросы истории естествознания и техники. – 1981. - № 1. – С. 24-33.

11. Лаппо І.М. Стандартизація, сертифікація, метрологія, акредитація, управління якістю : метод. вказівки для самостійної роботи для студентів навчального напрямку «Гірництво» / І.М. Лаппо, Л.М. Масюк. – Донецьк : Донецький нац.техніч.університет. – 2008. – 80 с.

12. ЛГАНТД, ф.4282, оп.1, д.143, л.1, л.3 об.; ЛГАНТД, ф.4282, оп. 1, д. 143, л.25-26.

13. Лифиц И. М. Стандартизация, метрология и сертификация / Лифиц И.М. – [8-е изд., перераб. и доп.]. – Москва: Юрайт-Издат, 2008. – 412 с.

14. Менделеев Д.И. Заветные мысли: полное изд. (впервые после 1905 г.) / Менделеев Д.И. – Москва: Мысль, 1995. – 413 с.

15. Наука і техніка СРСР. 1917-1987. – Москва: Наука, 1987. – 759 с.

16. Національна академія наук України. Персональний склад. – 1918-2003. – К.: Фенікс, 2003. – 300 с.

17. Саранча Г.А. Метрологія, стандартизація, відповідність, акредитація та управління якістю: підручник / Саранча Г.А. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 672 с.

18. Танычин В.А. Основы стандартизации и управления качеством продукции / Танычин В.А. – Москва: Изд-во стандартов, 1989. – 214 с.

19. Філіпчук Г. Історичні коріння стандартизації / Г. Філіпчук, О. Цициліано, В. Деревянко // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2006. – № 2. – С. 29-32.

20. Шаповал М.І. Основи стандартизації, управління якістю і сертифікації: [підруч.] / Шаповал М. І. – [3-є вид.]. – К., 2000. – 174 с.

21. Шостьин Н.А. Очерки истории русской метрологии XI – нач. XX вв. / Шостьин Н.А. – Москва: Изд-во стандартов, 1990. – 280 с.

Храмова-Баранова Е.Л. От дизайна клейма и торговой марки к сертификации

В статье показано идею сертификации и общее ее понимание с давних времен. Сделан анализ литературных источников, что подтверждает необходимость клеймования продукции изготовителем для получения характеристики высокого ее качества, разработка дизайна знака и формирования законодательной базы сертификации. Освещен период, когда зародилась простейшая форма сертификации и производитель продукции впервые начал утверждать, что она соответствует требованиям общепринятого стандарта.

Ключевые слова: *сертификация, клеймо, торговая марка.*

Khramova-Baranova H.L. From the design of brand and trade mark to the certification

In the article the idea of certification and common her understanding are shown from old times. The analysis of literary sources is done, that confirms the necessity of клеймования products a manufacturer for the receipt of her high quality, and also forming of legislative base of certification. A period is lighted up, when the simplest form of certification and producer of products was conceived first began to assert that she conforms to the requirements of the generally accepted standard.

Key words: *certification, brand, trade mark.*